

Introducere

11 Septembrie 2001

Jean-Marie Pontaut: *Unde vă aflați pe 11 Septembrie 2001? Cu toții ne amintim acea zi, dar dumneavoastră ați fost direct implicat.*

Jean-Louis Bruguière: La Palatul de Justiție. La ora 15.00, interogam un activist corsican din Armata Corsa. La vremea aceea biroul meu se afla în galeria Saint-Éloi, chiar în fața postului de pază dotat cu un mic televizor alb-negru. Aud zgomot și tot felul de exclamații și, deodată, un coleg strigând: „Vino repede, se întâmplă lucruri extraordinare la New York!” Am asistat în direct la atacul avionului asupra celui de-al doilea turn. Odată trecut șocul, m-am gândit imediat: „Nu este un accident... Este un atentat... Este Al-Qaida. Au făcut-o!” La vremea aceea eram frecvent criticat când aduceam în discuție existența unei amenințări teroriste, considerată de mulți doar o închipuire. Cu toate acestea, noi aveam probe, anchete, dosare, persoane interogate și condamnate. Dar opinia publică nu urmărea subiectul sau foarte puțin. Și dacă estimasem exagerat această amenințare? Oare era chiar atât de puternică așa cum credeam? Acele critici recurente ar fi putut instala îndoiala. Da, m-am putut îndoi de analizele și de strategia pe care o abordasem. Să te îndoiești nu înseamnă să abdică. Îndoiala conferă reflecției mai multă profunzime. Și această reflecție, adesea contrară opiniei dominante, m-a convins definitiv de realitatea amenințării. Iar imaginile mi-au revenit într-o clipită. Filmul preocupărilor mele: atentatele din Franța, islamisții interogați ore întregi în biroul meu, rețelele, filierele,

descoperirea taberelor de antrenament în Afganistan, misiunile în străinătate, proiectele de jucate...

O amintire anume s-a evidențiat, cea a lui Ahmed Ressay, islamistul arestat la granița americano-canadiană, descoperit cu mai multe kilograme de substanțe explozive în portbagaj. Fusese însărcinat de Al-Qaida să comită un atentat pe teritoriul Statelor Unite, împotriva aeroportului din Los Angeles. Arestarea sa a fost pur întâmplătoare. Serviciile americane nu au luat în seamă amenințarea. I-am avertizat în repetate rânduri cu privire la gradul de pericolozitate al rețelei din care făcea parte Ressay. Dar degeaba. Atunci mi-am amintit propria declarație din aprilie 2001, cu cinci luni înainte, în fața curții federale din Los Angeles.

Statele Unite mi-au cerut să o fac la procesul celui în cauză. Am evocat mai multe dosare teroriste lucrate în Franța, precum și deturarea zborului Alger-Paris din 1994. Chiar am adăugat: „Aparatul trebuia doborât asupra Parisului și, conform principiilor teroriste, o primă operațiune este întotdeauna urmată de o a doua”.

După ce am fost audiat, am simțit că responsabilii americani nu mă înțelegeau. Unii chiar m-au întrebat, foarte insistent: „Vreți să spuneți că suntem amenințați... Dar știți ceva precis?” Credeau că le ascund informații. Le-am răspuns: „Nu, bineînțeles! Vă împărtășesc doar din experiența și analiza noastră”. Franța nu este nici mai inteligentă, nici mai avizată decât alte țări. Poate doar mai conștientă de amenințările teroriste și mai sensibilă la riscurile atentatelor. Și le-am mai spus: „Din 1995 noi am fost victimele mai multor atentate, am luptat pentru a dejuca mai multe tentative de operațiuni pe teritoriul nostru”. Voiam să îi fac să înțeleagă că această dureroasă experiență ne-a permis o mai bună cunoaștere a metodelor și practicilor Al-Qaida. Acestea ar fi trebuit, în mod fatal, să se concretizeze cândva într-un atac major, asemănător celui de la 11 Septembrie 2001. Un atentat pe care nu l-am fi putut anticipa.

Și totuși, un american a înțeles. Văzând turnurile prăbușindu-se, m-am gândit imediat la John O'Neill, șeful securității de la World

Trade Center. Îl întâlnisem la New York cu ocazia afacerii Ressay, pe vremea când era numărul doi la FBI New York. O'Neill era un irlandez cu sânge fierbinte, un tip solid și de viață. O persoană în afara normelor. Cinasem cu el și cu funcționarii de la DST¹ cu câteva luni înainte, la Jules Verne, restaurantul din Turnul Eiffel. Știam că era înfrânat în carieră deoarece nu se încadra în tiparul agentului condiționat de poziția sa ierarhică. Ducea chiar o viață dezordonată, îi plăceau compania femeilor frumoase, alcoolul, ieșirile nocturne... Nu avea profilul ideal pentru a conduce un birou FBI, mai ales pe cel din New York. Cu toate acestea, înțelesese totul despre islamismul radical și pericolele Al-Qaida.

La vremea afacerii Ressay, ne-a povestit că a avut un schimb de replici dure cu unul dintre superiori, care îl acuzase că acordă prea multă importanță terorismului arab. La New York, părea să fie singurul care înțelesese adevărata dimensiune a amenințării Al-Qaida. Oare se gândise și el că Bin Laden va lovi din nou? Probabil. Dar s-a luptat cu morile de vânt. A demisionat din Birou pentru a ajunge șeful securității Turnurilor. Un destin incredibil! A plecat, pentru că nimeni nu credea în amenințarea Al-Qaida, și a fost doborât tocmai de Al-Qaida...

Am aflat ulterior că a fost unul dintre primii care au intrat în Turn după explozia avionului; a intrat și a ieșit de multe ori pentru a evacua persoanele blocate pe scări. Când situația a devenit cu adevărat periculoasă, au încercat să îl facă să renunțe, dar a răspuns: „Este datoria mea!” Nu a mai ieșit. Lui îi dedic această carte, cât și celor care au luptat împotriva acestui flagel al timpurilor moderne. Un flagel care a atins o dimensiune strategică și care ne amenință serios valorile fundamentale.

După mai bine de 30 de ani de activitate judiciară, din care cea mai mare parte dedicată luptei împotriva terorismului, astăzi pot, în sfârșit, să scriu tot ceea ce nu am putut spune până acum.

¹ Direcția Supravegherii Teritoriului

1

O copilărie suprarealistă

J.-M. Pontaut: *În familia Bruguière, sunteți magistrați din tată în fiu de unsprezece generații. Este o legendă sau o realitate?*

J.-L. Bruguière: O realitate. Tradiția domnește încă de dinainte de Revoluție. În familie am avut judecători de mai bine de zece generații. Suntem originari din Lot-et-Garonne, mai exact din Villeneuve-sur-Lot, o parte din familia mea, din partea tatei, având și rădăcini în Lot și Toulouse. Unii au fost magistrați în parlamentul din Toulouse, alții în cel din Bordeaux. Bruguière este, de altfel, un nume tipic occitan. Din partea mamei, neamul Bonnefous este originar din Aveyron. Senatorul Raymond Bonnefous este, de altfel, o rudă destul de îndepărtată. Pe scurt, în familia Bruguière, tradiția judiciară s-a transmis până astăzi.

Bunicul meu a profesat la Curtea de Apel din Toulouse, iar tatăl meu și-a început cariera ca judecător de instrucție la tribunalul din Tours în 1943. Acolo m-am născut eu, în plin război. Dar foarte repede tata a fost numit la Paris, la Ministerul Justiției, la biroul Sigilii, unde se ocupa de legislații civile. Așa că mi-am petrecut tinerețea la Issy-les-Moulineaux, aproape de Paris. Părinții mei locuiau într-un apartament de patru camere, împreună cu cei trei copii: eu, fratele și sora mea.

Vacanțele ni le petreceam în Aveyron, unde cei din partea mamei dețineau o exploatare agricolă în regiunea Causses, aflată în proprietatea familiei din Lot-et-Garonne, un castel înconjurat de trei

ferme arendate unde, împreună cu cei de vârsta mea, participam la diverse activități agricole: păscutul oilor și al taurilor din rasa Aubrac, culesul grânelor și al legumelor.

La Issy-les-Moulineaux părinții mei trăiau modest, doar din salariul tatei.

J.-M. Pontaut: *Ați făcut liceul la Paris?*

J.-L. Bruguière: Am avut mai întâi o experiență pe care aș califica-o ca haotică într-un reputat colegiu din arondismentul 16 din Paris, școala Gerson, cuplată, începând din clasa a patra, cu liceul Janson-de-Sailly, din strada Pompe, frecventat de mulți din elita pariziană, chiar internațională. Îmi amintesc chiar că l-am cunoscut acolo pe fiul unui mogul din industria americană care – culmea fericirii în epoca tropismului transatlantic – mi-a dat să gust unt de arahide.

Dacă la Janson nu am avut probleme de adaptare, nu la fel s-a întâmplat și la Gerson. Foarte greu am suportat acel stabiliment pretențios, cu principii moderne și, din anumite puncte de vedere, decalate în raport cu realitățile pe care le percepeam deja confuz ca aparținând unei ordini învechite.

Viața mea de familie, activitățile artistice ale tatălui meu și ale prietenilor săi, toți sculptori, poeți sau scriitori, m-au orientat, incontestabil, spre o lume diferită. Această imagine răsturnată, din oglinda lui Lewis Carroll, nu a rămas fără consecințe. Trebuia să mă adaptez sistemului, un sistem care nu avea nimic oniric, unde nu se vorbea deloc despre Antonin Artaud, René Char, Lautréamont și cu atât mai puțin despre *Manifestul suprarealismului* al lui André Breton. Nu m-am putut adapta. În lipsa putinței de a negocia – la școală nu negociez și nici nu te superi – te revolți; sancțiunile – faimoasele pedepse – curgeau, și astfel se adâncea crevasa între o disciplină pe care o consideram prea rigidă și sentimentul neînțelegerii, chiar al nedreptății. Până la acțiune, care trebuia să-mi cauzeze mutarea. Am acționat oare în acest scop? Inconștient, poate, dar înainte de toate a fost rațional. Nevoia de a acționa.

J.-M. Pontaut: *Ce ați făcut? Ați comis un atentat?*

J.-L. Bruguière: Cam așa ceva, dar cuvântul este prea dur! Reacția mea a fost sub forma unei manifestări bruște, violente și inedite. Un „atentat“ inofensiv. Ce referire ironică la viitoarele mele preocupări! ... Chiar dacă actul în sine este condamnat. Dar prin el îmi exprimam deja dorința de a nu accepta pasivitatea care te poate adânci într-o obișnuință a conveniențelor sau a ideilor dominante și adesea mult prea dominatoare.

Mi-am spus: „Ajunge! Trebuie să fac ceva răsunător ca să ies de aici“. Așa că am cumpărat o petardă mare dintr-un magazin specializat din apropiere de Janson-de-Sailly, pe care am făcut-o să explodeze în liniștea sălii de detenție unde erau strânși elevii leneși și rebeli sub atenta supraveghere a două cadre didactice. Efectul a fost pe măsură: mult zgomot, stupoare, puțin fum și, la final, exmatriculare. Părinții mei au fost convocați, iar directorul le-a pus în vedere că acest eveniment fără precedent impunea exmatricularea.

După experiența de la Gerson-Janson am fost înscris în clasa a patra la colegiul Michelet à Vanves, aproape de casă. O instituție publică unde puteam ajunge pe jos. Mereu am preferat instituțiile publice. Din acel moment nu s-a mai pus problema exmatriculării, iar toate examenle le-am trecut cu succes.

J.-M. Pontaut: *Tatăl dumneavoastră nu s-a supărat?*

J.-L. Bruguière: Nu. Știți, tatăl meu era un om foarte paradoxal, cel puțin în aparență: om de ordine prin origini și convingeri politice, dar foarte imaginativ și fundamental „de stânga“ în implicarea sa estetică, lăsând lucrurile să evolueze în voie. O personalitate duală și ambivalentă de mare profunzime și bogăție, hrănită de o vastă cultură literară, artistică și filosofică ajutându-l să analizeze și să înțeleagă foarte de timpuriu extraordinara mișcare născută în acele timpuri din arta modernă.

Parcursul său a fost fără precedent în acea familie burgheză de provincie. Înainte de a se dedica magistraturii, a devenit extrem de interesat de arta romanică, pasiune care l-a animat până la sfârșitul vieții: Toulouse, Saint-Sernin, capitelurile Daurade, mănăstirea din Moissac,

Le Dorat, Saint-Benoît-sur-Loire sau bisericile din Bourgogne și din Haut-Poitou. Această căutare estetică, această viziune dincolo de norme, l-au condus la mișcările dada și suprarealistă pe care le descoperă la Paris în anii '30: Tzara, Arp, Breton, Brauner, apoi cubiștii și adepții artei abstracte precum Mondrian, Marx Ernst sau Soulages.

La 29 de ani, în 1933, numit la Paris, se instalează împreună cu mama mea în strada Tournon, arondismentul 6, într-un mic apartament de două camere, chiar la mansardă. Foarte repede relaționează cu Léonce Rosenberg, unul dintre marii comercianți de tablouri ai vremii. Prin intermediul acestuia, va frecventa toate cercurile din Montparnasse și va întâlni pictori celebri: Braque, Léger și, mai ales, Giacometti, de care va deveni foarte apropiat. Îl întâlnea practic în fiecare săptămână. Când eram mic, îl însoțeam pe tata în atelierul respectivului.

J.-M. Pontaut: *Povestiți-mi despre asta...*

J.-L. Bruguière: Îmi amintesc foarte bine. Mă ducea în strada Hippolyte-Maindron, în arondismentul 14, aproape de strada Alésia, unde Alberto avea o casuță cu un atelier mare. Era ceva mizer – la intrare, îți agătai hainele într-un cui. Giacometti ura luxul, muncea noaptea și dormea ziua. Atelierul era însă magnific, un loc magic, plin cu sculpturile în gips, mare parte distruse în febrila sa căutare a perfecțiunii, schițe și desene; unele pânze sobre, cu forme longiline și, într-un colț, sculpturi suprarealiste sau o figură cubistă.

Lângă atelierul său, era cel al fratelui Diego, care făcea mobile din bronz, foarte căutate astăzi. Diego, ca și Alberto și soția sa Annette, țineau foarte mult la tata, care îi apăraseră într-o perioadă dificilă, împreună cu alți câțiva pasionați, fără mijloace, dar cu o convingere profundă. Alberto chiar mi-a dat, odată, pe ascuns, o pungă cu gips, ca să mă inițiez în sculptură... în baia apartamentului!

Aceste amintiri te marchează. Nu se uită. Alexander Calder, sculptorul, i-a vizitat într-o zi pe părinții mei în apartamentul din strada Claude-Matrat, în Issy-les-Moulineaux. Ocupa tot spațiul, era un un tip masiv, și ne-a spus, privind un cârlig din tavanul sufrageriei: „Este

destul de solid pentru a ține o sculptură“. La vremea aceea, tatăl meu pregătea un articol despre Calder, care urma să fie publicat în *Caiete de artă*, acea revistă condusă de Christian Zervos și soția sa, apărători fervenți ai artiștilor de avangardă.

Tatăl meu era apropiat în special de Jean Hélion, pe care l-a întâlnit la Paris în 1933 și care a murit în 1987. Muzeul de artă modernă a consacrat o mare expoziție retrospectivă acestui artist, primul pictor occidental expus în China, în 1980. Am fost la Pekin, într-o delegație condusă de Ponthus Hulten care reprezenta Centrul național de artă și cultură Georges-Pompidou. Singura mea misiune în China, într-o epocă fără mașini și zgârie-nori, într-un mare oraș în mijlocul câmpului, „la țară“ cum ar fi spus Alphonse Allais.

Hélion s-a căsătorit cu Pegeen Guggenheim a cărei mamă a înființat la Veneția celebra fundație care îi poartă numele. Tatăl meu i-a însoțit frecvent în Italia. Începe războiul. Jean Hélion este luat prizonier de nemți. Trimis în Germania, reușește să scape și să ajungă clandestin în Statele Unite. Va publica, de altfel, o carte în engleză despre evadarea sa: *They Shall Not Have Me*. Hélion le-a încredințat atunci toate operele părinților mei, pe care le-au transportat în Aveyron, în zona liberă. Le-au recuperat abia după Eliberare. În timpul acelor ani de război, acest pictor a întreținut o corespondență regulată cu tatăl meu pentru a-l ține la curent cu evoluția sa estetică.

Războiul nu i-a înfrânat angajamentul față de pictori. Pe lângă punerea la adăpost a operei lui Hélion, părinții mei au organizat la Tours, înainte să mă nasc eu, o expoziție suprarealistă cu opere aduse de la Paris. O manifestare provocatoare – apropo de Marcel Duchamp unde s-a prezentat spumă de ciocolată într-o oală de noapte!

Toată copilăria mi-am petrecut-o în această ambianță, înconjurat de pictori, sculptori, de operele lor, de mirosul atelierelor, între vernisaje de expoziții și dineuri care strângeau laolaltă pictori, amatori de artă și colecționari. Foarte puțin magistrați, cu excepția câtorva prieteni ai tatei.